

Det är många som besöker Taberg

Tänk därför på följande:

- kör bil och andra motorfordon endast på tillåtna bilvägar
- parkera bara på anvisade P-platser
- tälta inte och rid inte inom naturreservatet
- elda endast på anvisad eldplats
- håll hunden i koppel
- låt levande växter, död ved och multnande växtdelar finnas kvar där de är
- gå inte in i gruvgångar eller gruvhål, utom vid guidade visningar

Naturreservatets föreskrifter finns på informationstavlor i området. Föreskrifterna är fastställda av Länsstyrelsen.

Naturreservatet Taberg

Vida omkring syns Tabergs siluett, ett dubbeltoppigt rundat berg. Bergets båda toppar når 343 respektive 341 meter över havet. Tabergs närmaste omgivning har lagligt skydd just för dess betydelse för landskapsbild. Taberg är även riksintresse för naturvården och kulturmiljön.

Taberg blev naturskyddat 1985 då Länsstyrelsen avsatte 64 ha som naturreservat, med anledning av bergets rika växt- och djurliv, dess märkliga beskaffenhet och värde för friluftslivet. Marken ägs av Statens naturvårdfond och Jönköpings kommun. Förvaltare är Jönköpings kommuns Tekniska nämnd.

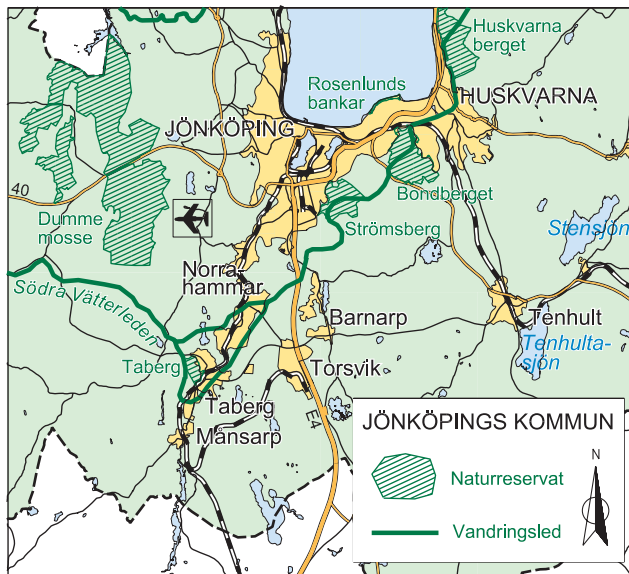
Ytterligare information

Jönköpings kommun 036 10 50 00 www.jonkoping.se
Länsstyrelsen i Jönköpings län 036 39 50 00 www.lst.f.se
"Jönköpings läns historia" årsboken 1986-87
i Länsmuseets bokserie Småländska kulturbilder.
"Natur – Jönköpings län" utgiven av Länsstyrelsen 1995.

Sevärdheter och anknypande service

Jönköpings turistbyrå 036 10 50 50
www.taberg.info

Gruvan
Hotel Taberg
Toppstugan på berget
Norrahammars Industrimuseum

Vägbeskrivning: Taberg ligger 13 km söder om Jönköping. **Från E4** ta avfart Torsvik Norra och kör mot Taberg, följ skyltning till Tabergs topp eller till Gruvan. **Buss Jönköping / Månsarp**, hållplats Tabergs centrum. **Tåg Jönköping / Värnamo**, Tabergs station. Jönköpings länstrafik 0771 444 333 www.jlt.se

Välkommen till Taberg !

I naturreservatet kan ni finna:

- kulturhistorisk sevärdhet med Tabergs gruva
- stupbrant berg i gamla dagbrott
- djup granskog och slingrande stigar
- högt belägen ängsmark, björk- och enebacke
- en rik flora med unika växter
- många stigar och vandringsleder
- Toppstugan med milsvid utsikt
- gruvans kompakta tysthet och ett färgspel av mineraler

Länsstyrelsen i Jönköpings län

NATURRESERVAT I JÖNKÖPINGS LÄN

Taberg

Produktion: Jönköpings kommun 2004. Text: Helen Bjurulf. Framsida: Bild: en tuschteckning från 1700-talet, signerad Ad v Engeström

JÖNKÖPINGS
KOMMUN

Taberg

Vidunderligt och himlahögt reser sig Taberg, en bergvägg mitt i samhället. Under flera sekler pågick malmbrytning; man plockade sten från rasmassor, man hackade och sprängde berget. Denna malmbrytning har givit Taberg en säregen brant och bergig profil i sydost, medan det är långsluttande och skogigt i nordväst. Bilden på framsidan är från slutet av 1700-talet och visar ”Utsigt af Taberg emot Öster – Föreställande de å denna sidan varande tvenne Jernmalms Brott ...”. Bilden är beskuren.

Tabergs bergslag

Järnhantering vid Taberg har pågått från 900 e Kr till modern tid. Från Åsamon norr om Taberg, finns arkeologiska fynd av kolningsgropar slagghögar och smältugnar efter järnframställning ur rödjord, sjö- eller myrmalm. Ett tiotal kolningsgropar har C^{14} daterats till 965- 1310 e Kr. Järnframställning från Tabergsmalm började sporadiskt på medeltiden (1400-1500-tal). Den tog mera fart då Taberg blev bergslag genom kungabrev 1618 och 1621. Fem hyttelag bildades med skyldighet att bryta malm, kola och hålla masugnar i drift. I mitten på 1700-talet fanns 14 masugnar i gång samtidigt och flera hammarsmedjor. I hammarsmedjor bearbetas järnet på olika sätt. I en stångjärnhammarsmedja omvandlas tackjärn till stångjärn, som är mera lämplig för smide. Bergsbruken i Tabergs bergslag och Gevärsfaktoriets i Husqvarna medförde att det fanns många kunniga smeder i trakten. Gevärsfaktoriets bajonettsmeder i Västbo kom på att dra ut järn i trådar. Så skapades tråddragning i Västbo härad, Gnosjö socken. Detta blev en av många innovativa industrier i västra Småland.

Bergsbrukets högkonjunktur

I mitten på 1800-talet gick masugnarna för fullt i Tabergs bergslag och ca 25 % av befolkningen på landsorten i Jönköpings län var direkt eller indirekt beroende av bergsbruket för sin utkomst. Det var främst träkolning och transporter, men även arbete vid masugnar, hammarsmedjor, gjuterier, manufakturmedjor, mm. Därefter klingade bergsbruket av och 1888 blåstes den sista masugnssmältan vid Taberg. Malmbrytningen upphörde på 1890-talet. I samband med andra världskriget återupptogs malmbrytningen och under 15 år bröts mer malm än under tidigare 300 år. Brytning blev åter aktuell på 1970-talet, denna gång för att utvinna vanadin. Prospektet ominnetgjordes av oljekrisen, men det fanns också en stark opinion för Tabergs natur- och kulturvården. Naturskyddsföreningen köpte gruvrättigheterna 1986 och i början av 2000-talet upphörde de att gälla, vilket satte punkt för exploateringshotet.

Ett berg av titanomagnetitolivin

Smålands Taberg blev till i den svaghetszon i berggrunden som finns mellan östra och västra Sydsverige. För omkring 1 miljard år sedan var denna zon geologiskt aktiv med återkommande jordskalv. Taberg bildades vid ett av dessa skalv när magma trängde upp i jordskorpan. Berget består till stora delar av bergarten titanomagnetitolivin. Taberg är unik med en så stor volym av denna ovanliga bergart. Titanomagnetitolivin är sammansatt av mineralet olivin och järnmalm magnetit, med inslag av legeringsmetallerna titan och vanadin. Det gröna mineralet olivin ger vid vittring upphov till en specifik jordmån.

Ovanliga växter och många fladdermöss

Taberg med omnejd är särdeles artrik på kärlväxter och mossor. På Taberg har hittats ca 400 kärlväxter och ormbunkar, samt uppemot 300 olika mossarter. Olivinets bidrag till jordmånen är optimal för vissa växter t ex grönbräken, som annars hör hemma på fjällkedjans olivin- och serpentinberg. Även fjällväxter som stickelfrö och källdaggekåpa finner lämplig grogrund på Taberg. En annan raritet är brunbräken, som också är en så kallad serpentinväxt. Brunbräken har sin huvudutbredning i de centraleuropiska bergsmassiven och är i Sverige funnen på fåtal platser. På Taberg möts den sydliga brunbräken och nordliga grönbräken.

På Tabergs västra topp finns ängsmark som hävdas på traditionellt sätt med lieslätter. Ängsfloran är rik med inslag av darrgräs, slåttergubbe, kattfot, solvända och jungfrulin. Berget ger hemvist åt 9 av Sveriges 15 fladdermusarter, varav 6 övervintrar inne i gruvan. På vinterhalvåret hänger fladdermöss i djup dvala som fastnaglade i gruvgångarnas väggar och tak. Med hänsyn till fladdermössen sker gruvvisning endast på sommaren. En annan raritet är sandödlan som lever på Tabergs klippbranter. Den finns fläckvis i Sverige och norra gränsen för dess utbredning går genom Mellansverige.

Service och sevärdheter

Att ta sig till Taberg går smidigt både med tåg och buss. Från Jönköping passerar man då Norrahammar, tidigare ”Tabergs norre hammare”, platsen för en stångjärnshammarsmedja. På denna plats finns idag ett industrimuseum som bland annat visar hur tabergsmalm blev till järn under masugnsepoken. Framme vid Taberg finns gruvan och på södra toppen ligger Toppstugan. I naturreservatet går flera vandringleder, bland annat en bit av den 50 km långa Södra Vätterleden. Bergtemplet ligger på en plåtå med omfattande granskog. Bergtemplet var en ekumenisk gudstjänstplats med flest besökare åren före andra världskriget. Utmed Tabergsåån från järnvägsstationen i Månsarp till stationen i Taberg går en 3 km lång vandringsled. Den är naturskön med kulturella sevärdheter. Nära stationen ligger även Hotel Taberg, med både matservice och möjlighet att övernatta.